

Japansk for begyndere

Man skal helst være bidt af tegn!

Kirsten Haastrup

Professor, Handelshøjskolen i København.
kh.eng@cbs.dk

Rammerne for japanskstudiet på Handelshøjskolen

Japansk er for danskere et anderledes eller ligefrem eksotisk sprog. På Handelshøjskolen i København kan man studere f.eks. engelsk, tysk og spansk, som mange unge har lært siden folkeskolen eller gymnasiet, men også sprog og kulturer der er fjernere fra dansk, som f.eks. russisk og japansk. Handelshøjskolens Institut for Engelsk og Institut for Interkulturel Kommunikation og Ledelse, som udbyder JAPØK uddannelsen, ligger side om side. Det lå således lige for at Lisbeth Clausen fra japansk og jeg selv fra engelsk satte hinanden stævne for at jeg kunne interviewe Lisbeth om hvad hun synes er vigtige træk ved god begynderundervisning i en videregående uddannelse for voksne i et 'eksotisk' sprog.

Hvad er JAPØK?

Det står for en 3-årig bacheloruddannelse der kombinerer japansk sprog og økonomi. Faktisk hedder uddannelsen nu *Japan Studies Program* for klart at signalere at uddannelsen gennemføres på engelsk (og japansk), og den tiltrækker da også studerende fra en lang række lande. For at få adgang til denne uddannelse tilbyder Handelshøjskolen et et-årigt intensivt forberedelses- (propædeutisk) kursus, og det er dette kursus der fokuseres på her i interviewet, da det jo netop er egentlig begynderundervisning i et anderledes sprog for voksne.

Der undervises 20 timer om ugen i japansk sprog: Undervisningen omfatter tekstlæsning, grammatik, skriftlige opgaver, konversation og udtale. Disse

discipliner gennemføres hovedsageligt på japansk. Desuden undervises der i kultur- og samfundsforhold i 2 timer på engelsk. 'Klassens time' om onsdagen er et informationsforum med oplæg hovedsagelig fra nye og gamle studerende samt fra undervisere. Der er p.t. ni undervisere i japansk på Japøk-uddannelsen, heraf underviser de fem på begynderuddannelsen.

At leve antropologisk

? *Vil du kort introducere dig selv, Lisbeth?*

Jeg er adjunkt i japansk medie og kommunikation og er koordinator for undervisningen i japansk på propædeutik, bachelorstudiet og overbygningsuddannelsen. Min interesse for japansk startede da jeg skulle sælge møbler i Japan for et dansk firma. Jeg blev fascineret af kulturen, den velsmagende og sunde mad og ikke mindst af sproget. Snart gik jeg i gang med at studere japansk intensivt, og efter to et halvt år bestod jeg en prøve som giver adgang til japanske universiteter. Prøven bestod af 10.000 kombinationer af japanske tegn. Så man skal være bidt af tegn - som jeg er det - for at gennemføre! Efter fire år i Japan begyndte jeg på japansk og mediestudier på Københavns Universitet og er nu i gang med et projekt om international nyhedsproduktion i Japan.

Opholdet i Japan har givet mig utrolig meget. Måske kan man ligefrem sige at det har lært mig at leve 'antropologisk'; ved at være nysgerrig har jeg fået et nuanceret indtryk af japansk levevis, som er mere mangfoldig end de sæd-

vanlige stereotyper giver indtryk af. I en så fremmedartet kultur som den japanske er alt spændende, og når jeg gik på opdagelse i det japanske samfund, fik jeg mange aha-oplevelser. Denne indstilling har senere beriget mine oplevelser i forhold til min egen kultur.

Lisbeth Clausen

Fokus på undervisningen

? *Hvad er målene for undervisningen i det første år som jo er ægte begynderundervisning?*

Målene for undervisningen er at give de studerende en god basisviden som de kan bygge videre på i deres bachelor-forløb. Der lægges stor vægt på at de studerende er selvhjulpne, at de får lyst til at studere samt at de får gode studievaner. Rent fagligt forventer vi at de studerende efter et års intensivt kursus kan læse en japansk tekst og indgå i en dialog om dagligdags, kulturelle og samfundsmæssige forhold. De skal kunne oversætte tekster til engelsk og kunne give praktiske eksempler på grammatiske sammenhænge. Endelig skal de kende betydningen af 750 tegn, hvoraf de skal kunne skrive de 400.

? *Vil du give nogle eksempler på undervisningens indhold og dertil knyttede arbejdsformer?*

Ja, jeg vil starte med at fortælle om undervisningen i japanske nyheder. Jeg har undervist i japanske nyhedsudsendelser allerede fra første uge ud fra en ide om at det er vigtigt for de studerende at følge med i udviklingen inden for politik og økonomi. Den viden vil jo komme dem til gode når de senere skal ud og arbejde i virksomheder. Desuden kan de studerende igennem studiet af nyheder hænge det sproglige op på noget kognitivt. Voksne studerende har jo en kognitiv bagage i form af blandt anden 'viden om verden', og det betyder at de kan bruge deres baggrundsviden om f.eks. verdenssituationen til at afkode nyhedsudsendelserne. De studerende kan også relatere den viden de får til hvad de lærer i undervisningsdisciplinen "japanske kultur- og samfundsforhold". De studerende tilegner sig således lige fra starten et ordforråd der rummer de japanske ord for f.eks. udenrigsminister og det "liberaldemokratiske" parti. En sidegevinst i studiet af nyheder er at man kan se og høre hvordan de mange engelske ord optages i det japanske sprog.

? *Det lyder spændende. Men kan de studerende virkelig forstå en nyhedsudsendelse lige når de starter?*

Nej, men det er heller ikke et helt almindeligt nyhedsprogram. I Japan har de særlige nyhedsudsendelser for børn, og det er dem vi bruger på begynderkurset. I en børneudsendelse indgår typisk seks nyhedsindslag, der er udvalgt fra de voksnes nyheder, og disse indslag, der meget belejligt er forsynet med undertekster, præsenteres kort. Efter indslagene bringer tv-pro-

grammet en samtale mellem en gruppe børn, men det sidste bruger vi ikke i undervisningen fordi det er for svært at følge børns sprog.

De studerende synes naturligvis at det er utrolig svært at forstå hvad der foregår. Men vi opmuntrer dem ved at understrege at de kan gætte meget ud fra billederne og ved at give dem faste sproglige stilladser at klatre op ad (bygge deres udsagn op over) som f.eks. det japanske for „Denne nyhed handler om ...“.

? *Ville det ikke være hensigtsmæssigt at lade samtalen om nyhederne foregå på dansk eller engelsk?*

Nej, vi taler ikke engelsk i timerne - det er et af vore erklærede mål. Og dansk kan vi jo ikke bruge, da vi har et internationalt sammensat hold. Det der heldigvis sker, er at der opstår et samarbejde mellem de studerende om at opbygge et referat af hvad de har set, og du skal huske at vi har nogle studerende på holdet der allerede kan noget japansk og derfor kan bidrage mere.

En mund og tre ører = hviske

Et andet undervisningseksempel kommer fra arbejdet med at lære alfabeterne. De studerende skal lære ikke mindre end tre alfabeter, to fonetiske *hiragana* og *katakana* og et med japanske skrifttegn *kanji*. I løbet af BA-studiet skal de lære 1945 tegn. For at støtte indlæringen af tegnene prøver jeg ofte at fortælle historier eller anekdoter om dem: Tegnet for at hviske *sasayaku* består af en mund og tre ører. Tegnene for

idiot *baka* er sammensat af tegnet for hest og tegnet for dådyr. En kinesisk kejser kunne ved en begivenhed ikke se forskel på de to dyr, og sammensætningen af de to dyretegn kom herefter til at betyde en idiot. Sådanne små historier hjælper mange studerende til at huske tegnet, medens andre visuelt-orienterede studerende opfatter skrifttegnet som en helhed idet de oplever og husker det som piktograf. Endelig er der en gruppe for hvem tilegnelsen af tegnene mere ligner opgaveløsning i matematik med fokus på at tælle (f.eks. antallet af tværstreger i et tegn) samt logik.

Jeg oplever ofte at den forklaringsmetode der er en hjælp for nogle studerende, forvirrer andre.

? *Kan du give et eksempel på nogle skrifttegn der er umiddelbart transparente?*

Ja, det er f.eks. tegnet *sasayaku* med en mund og tre ører der betyder at hviske. Det er jo tydeligt at forstå og nemt at huske selv for en som mig der ikke er visuelt orienteret; ja, jeg husker bedst de tegn som jeg har knyttet en historie til. Andre tegns betydning kan huskes via sammensætningen af delkomponenter. Tegn, der indeholder delkomponenten for måne er f.eks. indre organer. Tegn som indeholder delkomponenten kvinde betyder noget med sikkerhed (men kan også betyde billig), tegn med delkomponenten hjerte betyder noget med følelser, f.eks. kærlighed, og så videre.

? *Du siger at der er meget slid og terperi involveret i at lære tegnene; tror du på*

nogen af de mnemoteknikker som beskrives i litteraturen om sprogtilegnelse?

Der er ingen genvej til at lære japansk. Men da de japanske tegn indeholder både billeder og ideer, er det hensigtsmæssigt at benytte memoteknikker i undervisningen. Det der virker bedst, er når det lykkes at skabe nogle fælles historier om bestemte tegn på et hold. En studerende på holdet fortæller for eksempel at han husker tegnet for fisk *sakana* ved at der i rismarken, som er overrislet med vand, er fire små fisk. En anden studerende fortæller at hun husker tegnet for blæst *kaze* ved at et lille insekt ligger i læ for vinden. Vi oplever så at andre studerende senere spørger: „Hvad var det nu man skulle tænke på?“ og den studerende gentager. Der er flere pointer i dette. For det første at 'historien' primært hjælper den der selv har skabt den, medens de andre skal have det repeteret mange gange. For det andet - og det er det positive - er disse oprindeligt individuelle huskefif med til at skabe et holdfællesskab gennem etableringen af de fælles historier. Det kan hjælpe til at gøre det hele mindre tørt og slavisk.

Sig mig hvad har du i dit køleskab?

? *Alle sproglærere kender til at især voksne studerende føler sig afmægtige og irriterede når der er en afgrund mellem det de som modne mennesker gerne ville udtrykke, og så det de som begyndere på et fremmedsprog rent faktisk er i stand til at udtrykke. Hvordan håndterer du det?*

Som sagt prøver vi at gøre indholdet i

undervisningen interessant for voksne ved blandt andet at inddrage japanske nyhedsudsendelser og kulturelle indslag. Vi prøver i andre timer at gøre det til en leg at snakke om det banale. Det kan være at tage en runde med hvad de hver især har i deres køleskab.

Hvis vi kun havde haft danske studerende var dette hurtigt blevet ensformigt, men det kan faktisk blive interessant når vi får det tværkulturelle aspekt ind via de mange nationaliteter og madvaner vi har repræsenteret på et hold, f.eks. mexicanere, kanadiere, vietnamesere og - ja - japanere.

Hvilket sprogtilgængeligheds syn?

? *Nu har vi hørt nogle eksempler på hvordan du tilrettelægger begynderundervisningen i det første år. Det forekommer mig at du bygger på flere af de grundtanker der udtrykkes i hypoteser om sprogtilgængelighed - er det rigtigt?*

Ja, det er en god udlægning. Vi blander bolcherne fordi vi tror at flere af hypoteserne har fat i noget centralt. Det gælder input-hypotesen, der understreger betydningen af at de studerende får et rigt og varieret input at arbejde med i form af tekster i videste betydning. Vi lader således undervisningen tage udgangspunkt i et sammenhængende tekstmateriale som appellerer til audiovisuel indlæring på mange forskellige måder. For det andet er jeg inspireret af interaktionshypotesen når jeg skaber rum for 'forhandling om betydning' for eksempel når studerende i fællesskab restrukturerer en nyhed fra en tv-udsendelse. Endelig lægger jeg vægt

på - i overensstemmelse med output-hypotesen - at studerende fra den første time skal forsøge selv at udtrykke sig, ligesom de fra begyndelsen skriver 'dagbog' og korte stile samt forbereder taler og tegn.

Fælles for de nævnte hypoteser om sprogtilgængelighed er jo den grundtanke at en lærers sprog udvikles ved at hun danner og afprøver hypoteser om hvordan målsproget fungerer, og får feedback på om disse er holdbare eller skal ændres. Det er den enkelte lærer der aktivt konstruerer sit sprog i samspil med andre.

Lidt mere kontant og generelt kan jeg udtrykke grundtanken bag pædagogikken på denne måde: Det du hører, glemmer du. Det du ser og hører, husker du lidt bedre. Det du selv oplever, kan du virkelig huske. Mit udgangspunkt er at de studerende skal 'gøre det selv'.

? *Kan du uddybe hvad du mener med at gøre det selv?*

Det refererer først og fremmest til at sproget skal gøres aktivt hos den enkelte. Undervisningen tilrettelægges med forventning om at de studerende gør et stort arbejde hjemme - alene eller i studiegrupper. Det er væsentligt for mig at de studerende får redskaber så de kan arbejde selvstændigt med sproget uden for undervisningen.

? *Vil du sammenfatte noget af det du især synes er vigtigt for god (begynder)-undervisning for voksne der skal lære et fjerntliggende sprog som japansk?*

Ja, jeg vil fremhæve:

- At tage udgangspunkt i de studerende
- At skabe rum for læring der appellerer til at bruge alle sanser
- At hænge det sproglige op på noget kognitivt
- At gøre det til en leg at tale om trivielle ting

Med hensyn til det første, om at tage udgangspunkt i de studerende, viser f.eks. arbejdet med skriftsprogstegnene mig at de studerende lærer på mange forskellige måder. Vi har i en enkelt lektion talt om højre og venstre hjernehalvdelen og de antagelser man har om det. Min erfaring er at det ikke forbedrer deres studier at teoretisere om indlæringsstrategier. De efterlyser mere konkrete teknikker til læring. Vi forsøger derfor at bruge forskellige metoder, som jeg for eksempel fortalte om i forbindelse med tegnene.

Apropos det med hjernen kan man i lyset af teorierne om en henholdsvis analytisk og holistisk bearbejdelse i de to hjernehalvdele sige at JAPØK studiet med både økonomi og sprog kræver at man yder en 'helhjernet' indsats.

Om tilegnelsen af et 'eksotisk' sprog - set med en studerendes øjne

? *Vi er heldige at have dig med i samtalen, Helene. Vil du fortælle lidt om dig selv?*

Jeg hedder Helene Nybroe og går på det etårige propædeutiske kursus som Lisbeth underviser på. Min baggrund er at jeg allerede har en bachelorud-

dannelse i engelsk og tysk her fra Handelshøjskolen, men nu er jeg efter kort tid på arbejdsmarkedet som 26-årig begyndt på endnu en bacheloruddannelse. Mit mål er at komme til at arbejde for et japansk firma herhjemme eller i England og således bruge alle mine sprogkundskaber. Jeg synes dette år med japansk har været meget, meget svært - men også utrolig givende og spændende.

? *Helene, nu har du jo allerede studeret engelsk og tysk, så du kan sammenligne det at lære japansk med det at lære sprog der er nærtbeslægtede med dansk. Hvad er vigtigt for en der skal starte med at lære et anderledes sprog som japansk?*

Man skal være yderst dedikeret og være indstillet på meget hårdt arbejde. Men jeg vil gerne nævne nogle ting der støtter en utrolig meget. En faktor er min egen og andres fascination af 'det japanske'. Når jeg f.eks. sidder i bussen med en japansk bog i skødet, siger folk: „Ih hvor ser det spændende ud - men det må være meget svært!“ Det sker ikke med en tysk eller engelsk bog. Denne nysgerrighed over for det ukendte skal man bevare som studerende.

Det er også vigtigt at turde prøve i stedet for at være bange. F.eks. prøvede jeg meget tidligt at skrive nytårskort på japansk til mine japanske venner og oplevede at de var ved at falde bagover af benovelse over at nogen på den anden side af kloden prøvede at bruge deres skrift. Japanere påskønner virkelig de fremmedes forsøg.

? *Det er godt at høre. Det kunne vi danskere måske lære af. Vi er jo generelt ikke særlig tolerante over for det dansk som mange nydanskere talere, det gælder for eksempel deres udtale.*

Kan du nævne de vigtigste krav der stilles til studerende der vil starte med japansk?

Stærk motivation og disciplin. Der kræves flid, flid og atter flid. Så meget at jeg gav mig selv en gave da jeg havde fået styr på to af de tre alfabeter - da var jeg meget stolt! Det er også sådan at i det propædeutiske år har ingen af os tid til erhvervsarbejde, hvad der jo er almindeligt på de andre studier, f.eks. i engelsk.

? *Kan du nævne nogle af de faktorer ved undervisningen der er fremmende for sprogtiltagelsen?*

Det hele er godt! Det ville jeg sige selv om min lærer ikke sad her! Undervisningen er en god blanding af mundtlig sprogfærdighed, indlæring af de kinesiske tegn, skriftlige opgaver og sproglaboratorium med dialogøvelser. Alt er med i dette første år - både det skriftlige og det mundtlige. Det er en meget varieret undervisning, og det er nødvendigt når vi har et par og tyve timer ugentligt.

Jeg vil også fremhæve som en god ting at vi både har japanske og danske lærere. De japanske lærere kan man f.eks. øve sig sammen med i at føre en dialog, og de danske lærere er gode at gå til når der er noget man ikke forstår og gerne vil have forklaret.

I forbindelse med forberedelsesarbejdet - som vi jo har meget af - vil jeg understrege hvor væsentligt det er at vi kan låne bånd og videoer på skolen.

Jeg er også glad for at undervisningen er meget struktureret. Det er en god ting når man skal gå så hurtigt frem - for det går meget hurtigt. „Ja, progressionen er stejl,“ supplerer Lisbeth.

? *Jeg har fået indtryk af at jeres hold består af en meget broget skare. Hvordan har du det med det?*

Det er udelukkende positivt og gør studiet mere spændende. Efter at uddannelsen er gået over til at bruge engelsk som medium (især i de økonomiske discipliner), har det jo tiltrukket studerende fra et væld af lande. Nogle af asiaterne kan f.eks. de kinesiske skrifttegn i forvejen, andre europæiske studerende har været i Japan og kan lidt mundtligt japansk, men det gør ikke noget at vi har lidt forskellige forudsætninger; det er kun en hjælp.

? *Kan du fortælle om nogle af de områder ved japansk sprog du helst vil arbejde med? Hvad er dine yndlingslektioner?*

Min yndlingstime er arbejdet med at skrive de kinesiske tegn *kanji*. Det er en fornøjelse at øve sig i kaligrafi - det er så smukt og flot! Og jeg tror at det at arbejde med penslen styrker indlæringen af tegnene så man husker dem bedre.

? *Kommer I til Japan i løbet af studiet?*

De fleste tager til Japan, men det er

ikke obligatorisk. På studiet sørger de for at vi møder en del japanere - blandt andet til en fest - men vi skulle møde mange flere og blandt andet få indøvet nogle af de specielle sproglige høflighedsformer.

Helhjertede studerende

? *Et afsluttende spørgsmål til jer begge to: Du nævnede, Lisbeth, at I sender helhjernede studerende ud herfra. Måske er de også helhjertede. Det indtryk får jeg i hvert fald fra Helene.*

Helene: Ja, jeg brænder for det japanske sprog og er her primært på grund af det. Det er et slid, men jeg taber ikke lysten undervejs, for jeg synes vi allerede kan en hel del.

Lisbeth: Vi har kun et lille frafald selv om vi presser de studerende til at bruge yderpunkterne. Det er et krævende studium - så klarer de det, vil alle andre sprog og kulturer være nemmere. Heldigvis bevarer de fleste studerende nysgerrighed og lyst til at lære et anderledes og svært sprog og bliver grebet af japansk som jeg selv er blevet det.

Litteratur

Lightbown, Patsy M.: How Languages are Learned. Oxford : Oxford University Press, 1993. (Oxford Handbooks for Language Teachers)

Sprogtilegnelse. Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik. Nr. 10. 1998.
